

Textning av avsnitt 85 av Socialstyrelsens podcast På djupet – om tidiga och samordnade insatser för barn och unga

Hanna Anander

- Hej och välkomna till Socialstyrelsens podcast "På djupet", där vi i det här avsnittet ska prata om tidiga och samordnade insatser för barn och unga. Vilka arbetssätt fungerar för att barn och unga ska få stöd och hjälp i tid? Och vilka utmaningar finns? Med i dag, för att prata om detta finns Emily Jacoby Kask, psykolog och projektledare för arbetet med SIMBA-team i Kungälv och Tjörns kommuner. Välkommen!

Emily Jacoby Kask

- Tackar, tackar.

Hanna Anander

- Och med i dag är även Ebba Silfverstolpe Agardh, projektledare på Skolverket. Välkommen!

Ebba Silfverstolpe Agardh

- Tack!

Hanna Anander

- Och Kjerstin Bergman som är projektledare på Socialstyrelsen. Välkommen du också!

Kjerstin Bergman

- Tack.

Hanna Anander

- Och jag som leder samtalet heter Hanna Anander och jag är kommunikatör på Socialstyrelsen. Och Kjerstin, jag tror vi får inleda med lite grundläggande bakgrund här. Vad innebär begreppet tidiga- och samordnade insatser, eller TSI som man också brukar säga?

Kjerstin Bergman

- Jo, TSI det handlar om att barn och unga ska få stöd i ett tidigt skede av en ogynnsam utveckling. Det handlar om att socialtjänst, hälso- och sjukvård, elevhälsa, skola arbetar tillsammans för att identifiera barn och unga som behöver tidigt stöd och bedöma vilket stöd de behöver. TSI är inte en metod, utan det bygger på att verksamheterna har en gemensam struktur för ett tvärprofessionellt arbete. Och på så vis kan man säga att barn och unga ska få stöd i ett tidigt skede utifrån sina och familjens behov. Socialstyrelsen och Skolverket, vi arbetar tillsammans för att utveckla TSI och det gör vi med hjälp av ett fyrtiotal utvecklingsarbeten runt om i landet som jobbar enligt TSI.

Hanna Anander

- Och de här utvecklingsarbetena som du nämnde här de arbetar utifrån olika inriktningar, eller hur?

Kjerstin Bergman

- Ja, det kan man säga. Lite kort kan man säga att en del jobbar enligt en modell som vi kallar Skottlands-modellen, "Getting it right for every child". Det handlar om att man med hjälp av tvärsektoriella team i förskola och skola knyter stödet nära barnet i barnets vardagsmiljö. En del jobbar också, det som vi kallar förstärkt första linje för att fånga upp barn som riskerar ogynnsam utveckling när det gäller psykisk hälsa. Och en del har förstärkt första linjen genom elevhälsan och en del utvecklingsarbete har förstärkt första linjen genom vårdcentralen. Och det är det som vi kommer att få höra mer av, som Emily berättar att SIMBA jobbar enligt den inriktningen. Det finns också en del som jobbar med att förebygga problematisk skolfrånvaro. Man har skolnärvaro-team som jobbar för att fånga upp det. Sen finns det också en del som jobbar enligt HLT som står för hälsa, lärande och trygghet, och det handlar om tvärprofessionell samverkan med en helhetssyn på barn. Och sedan då, slutligen kan jag säga att sedan förra året så har vi också en inriktning som handlar om brottsförebyggande insatser i socialt utsatta områden, och det är sex utvecklingsarbeten som jobbar med den inriktningen. Men jag kan tillägga att det är mycket som förenar de här olika inriktningarna och inte minst då att man jobbar tvärsektoriellt i team tillsammans.

Hanna Anander

- Emily, du är projektledare för arbetet med så kallade SIMBA-team i Kungälv och Tjörns kommuner, och ni är då ett av de fyrtiotal utvecklingsarbeten som Kerstin nämnde här och ni arbetar utifrån inriktningen förstärkt första linje via vårdcentraler och har fokus på psykisk ohälsa. Vad var det som fick er att inleda ert arbete för några år sedan?

Emily Jacoby Kask

- Jamen precis. Framför allt så märkte vi ju att barn och unga med psykisk ohälsa tenderar att falla mellan stolarna och bollas runt i sitt hjälpsökande. Det här då trots att man liksom är inne i olika system som skola, socialtjänst och vården. Det kan ju verka konstigt att man har svårt att få rätt hjälp om man är inne i massa system, men så blir det om systemen inte pratar med varandra så att säga. Så vår ambition har varit att skapa ett tydligt arbetssätt och en gemensam struktur för de här systemen som då är tänkta att underlätta samarbetet kring barnet eller den unges behov helt enkelt.

Hanna Anander

- Du var inne på det lite grann här då, men vad innebär ert arbete med förstärkt första linje?

Emily Jacoby Kask

- Det som är förstärkningen i det här fallet har ju handlat om att man har tillsatt psykologtjänster med uttalat syfte att arbeta med barn och unga på vårdcentralerna som har deltagit i vårt projekt. Sedan är det ju andra verksamheter som är inne också, som skola och socialtjänst som jag nämnde. Det man kan säga är att det finns ofta psykologer på vårdcentraler, men de arbetar i regel mest med psykisk ohälsa bland vuxna och vuxenbehandlingar. Och första linjen för barn och unga med psykisk ohälsa har ibland helt saknats på vårdcentraler. Och skulle, ja så att säga, saknas fortfarande i många delar av landet.

Hanna Anander

- Kan du beskriva lite mer konkret hur det går till med själva SIMBA-teamen, hur arbetet går till?

Emily Jacoby Kask

- Ja, alltså ett så kallat SIMBA-team finns i varje kommun. Och arbetssättet eller modellen som SIMBA-teamet utgår ifrån. Man kan säga att det står på tre ben som samarbetar i gemensamma ärenden då på första linjen, och när vi säger första linjen så menar vi lättare psykisk ohälsa då.

Och det går till så att varje vecka så hålls det teammöten där då representation från varje ben eller verksamhet deltar, det vill säga i det här fallet skola, elevhälsa, socialtjänsten samt barn- och ungdomspsykologen från vårdcentralen. Och det är samma representanter som deltar på de här teamen varje vecka där ett möte pågår i regel mellan kanske en och en halv, två timmar för att avhandla veckans ärenden. När det här teamet ses så kan vem som helst av de här tre benen ha med sig inkommande ärenden från sina respektive verksamheter. Det kan handla om ärenden som till exempel har aktualiserats av en pedagog från en skola. Kan vara en familjehandlare. Det kan vara från psykologen själv. Man lyfter in då detta i teamet, om det finns skäl att misstänka att ett barn eller en ungdom eller en familj, föräldrar för den delen, behöver samordnade insatser från minst två av de här tre benen.

Hanna Anander

- Vad är din roll i arbetet?

Emily Jacoby Kask

- Min roll som projektledare har bland annat handlat om att upprätta och vidmakthålla vår modell och vårt arbetssätt ute i teamen. Det försöker jag göra genom att stötta de olika teamen på olika sätt. Dels utifrån deras förutsättningar och behov, samt genom kontinuerlig dialog med linjecheferna på de olika verksamheterna.

Hanna Anander

- Arbetar ni på olika sätt utifrån hur gammalt barnet är?

Emily Jacoby Kask

- Det kan absolut variera i arbetssätt utifrån hur gammal barnet är. Generellt kan man väl säga att det kanske vanligare att föräldrarna involveras i högre grad eller blir utgångspunkten i alla fall för samtal eller stödjande insatser, om barnet är väldigt, väldigt ungt. Men sedan kan också de olika professionerna i teamen ha olika utgångspunkt och sätt att arbeta på, även om alla följer en gemensam struktur i teamen. Generellt finns en väldigt hög tilltro till den kompetens och de bedömningar som görs inom teamen. Så man kan säga att autonomi är hög och varje teamrepresentant har fria händer att verka inom ramen för sin profession, så att säga, och utifrån det man tror blir bäst för barnet eller den unge.

Hanna Anander

- Som Kerstin var inne på tidigare här så arbetar ju alltså Socialstyrelsen och Skolverket gemensamt för utvecklingen av tidiga och samordnade

insatser. Hur kommer det sig att ni två myndigheter arbetar tillsammans i det här Ebba?

Ebba Silfverstolpe Agardh

- Ja, det är inte så vanligt att två myndigheter får ett gemensamt regeringsuppdrag, och det vi har märkt är att det ses som positivt att Skolverket och Socialstyrelsen har fått det här uppdraget tillsammans. Precis som verksamheter i kommuner och regioner behöver samordna sig så är det ju viktigt att vi myndigheter samverkar i de här frågorna som berör flera. Tillsynsrapporter har visat att det är just oklara ansvarsgränser mellan elevhälsan, hälso- sjukvård och skola och socialtjänst. De här verksamheterna som har granskats omfattas av uppdraget, och det är de vi följer och stödjer inom TSI. Och precis som Emily var inne på så kan konsekvensen av de här oklara ansvarsgränserna bli att barn blir bollade mellan olika verksamheter och att de får vänta orimligt länge för att få stöd. Och trots att de här problemen har lyfts upp genom året och i olika satsningar och tidigare år så finns behoven kvar och vi måste jobba bättre med det här. Verksamheter behöver samordna sig runt barnet och dess familj, inte tvärtom, och verksamheter klarar sällan så här komplexa uppdrag på egen hand. Det går inte att jobba i stuprör och därför blir samordningen central.

Hanna Anander

- Nu är du inne lite på vad ni har sett i arbetet hittills och jag tänkte vi kan fortsätta på den banan, vilka insikter ni har gjort i ert arbete med TSI. Vilka utmaningar och framgångsfaktorer har ni kunnat ringa in?

Kjerstin Bergman

- Ja, jag kan börja då, Kjerstin här, att prata om de utmaningar vi har sett. Och en sådan utmaning är att få med hälso- och sjukvården i det förebyggande arbetet. Det är inte självklart, har vi sett, att vårdcentralerna kan ge stöd när det gäller lättare psykisk ohälsa. Och det saknas ibland också kompetens att jobba med barn och unga just inom primärvården, och det var därför också som vi ville ha med SIMBA i den här podden för att visa på att det faktiskt går att arbeta på ett annat sätt. Andra utmaningar som vi har sett det är också att det förebyggande arbetet riskerar att läggas ner när kommunerna ska spara. Och det handlar ofta om en kortsiktig finansiering och inte sällan bedrivs det då som projektverksamhet.

Ebba Silfverstolpe Agardh

- Jag tänker att jag fortsätter, Kjerstin, och beskriver lite framgångsfaktorer som jag sett från TSI. Dels kan TSI ses som en lösning på flera aktuella samhällsfrågor och utmaningar där det behövs insatser och stöd

från olika verksamheter för att det ska bli en positiv skillnad för barn och unga. Det kan till exempel handla om att verka för att öka andelen elever som följer skolan, att främja den psykiska hälsan eller att stärka det brottsförebyggande arbetet. Att det tidiga förebyggande arbetet får en framträdande plats är viktigt snarare än att man jobbar med akuta insatser. En annan framgångsfaktor, det är att arbetar långsiktigt med bred politisk förankring där arbetssätt implementeras i ordinarie verksamheter. Att man kommer ifrån det här med projekt som Kerstin var inne på som kan drivas kortsiktigt och bli mer personbundna. Och slutligen så vill jag nämna att det är viktigt att börja i små steg, till exempel att man testar en pilot och man utgår från en skola och att man också knyter an till annat utvecklingsarbete som pågår. Att börja med att kartlägga vad som redan finns och dra nytta av de kunskaperna och goda erfarenheter av samverkansarbete. Det kan stärka TSI-arbete. Det kan till exempel finnas satsningar inom och förebygger att psykiska ohälsan eller att man har skolfrånvaroteam som man kan knyta till TSI.

Hanna Anander

- Emelie, känner du igen något av det som Ebba och Kerstin berättar om här från era erfarenheter?

Emily Jacoby Kask

- Ja, absolut! Mycket bra har sagts av föregående talare. Jag kan fylla på med att våra insikter är väl att samverkan tar tid. Det kräver ihärdighet och det behöver verkligen uppmuntras och stimuleras alltså uppifrån, nerifrån, från sidorna. Samverkan är väldigt fint att prata om, men det krävs ju ett konkret samarbete och en gemensam bild av vad det är man ska samarbeta kring för att ord ska bli kött. Och det, det tar tid och måste ta tid för arbetssätt att hinna etableras. Och samtidigt är ju de här behoven också så omedelbara så att det är svårt. Och just detta med att många initiativ och upprättande av arbetssätt som har nämnts innan nu då, det drivs i projektform och det är alltid en risk eller utmaning att bibehålla arbetssätt när organisatoriska eller ekonomiska förutsättningar kastas om till exempel. Och så har det ju varit även för våra SIMBA-team.

Hanna Anander

- När vi inne på det med framgångar och vad som funkar bra och så, Kerstin. Är det några av de här inriktningarna då som finns, som du pratade om tidigare, som är mer framgångsrika än andra? Kan man säga det?

Ebba Silfverstolpe Agardh

- Nja, vi har inte tittat på just det, de olika inriktningarna. Om den ena är bättre eller sämre än den andra. Utan vi tittar ner på vilka komponenter

krävs för att det förebyggande arbetet ska bli bra och långsiktigt. Och då är det sådana faktorer som Ebba nämnde att arbetet är politiskt förankrat och långsiktigt prioriterat av alla tre verksamheterna, som är en väldigt viktig förutsättning.

Hanna Anander

- Jag vänder mig till dig nu, Ebba, och TSI det handlar ju om att barn ska få tidigt stöd och hur kommer barnen in i utvecklingsarbetet, tänker jag?

Ebba Silfverstolpe Agardh

- Det här är en jätteviktig fråga du lyfter Hanna. Det finns två delar. Dels handlar det om att barn och unga och deras föräldrar behöver göras delaktiga i utformning av utvecklingsarbete av TSI. Och sedan handlar om hur de görs delaktiga i de tvärprofessionella mötena. Men den första delen som handlar om att fråga barn och unga, hur riggar vi bäst egentligen samordnade insatser i den här kommunen? Och då behöver man ta reda på vilka arenor finns för att barns röster ska få inspirera och påverka upplägget av arbetet. Det finns kanske utvärderingar, kartläggningar, ungdomsenkäter eller andra arenor där barn kan göras delaktiga och där man kan lyssna på vad de har att säga. Det kan vara elevråd eller föreningar. Det är viktigt också här att beakta de barn som oftast inte kommer till tals. Hur de kan bli delaktiga? Till exempel de barn som har hög skolfrånvaro kanske inte har svarat på skolenkäter. Eller de som upplever att de inte är inkluderade samhället. Här kan man fundera vilka professioner som bäst kan träffa den här målgruppen. Det kan till exempel vara fältassistenter i kommunen. Den andra delen, det handlar ju om det här, hur barn och föräldrar ska vara delaktiga i olika möten. Ofta när man har de här konsultationsmötena så är det bra att professionen får möjlighet att samordna sig först själva, utan att barn och föräldrar ska höra om frågor som handlar om och tydliggöra ansvarsgränser eller resursfrågor. Men då måste man ställa sig frågan: "Accepterar barn och föräldrar att olika verksamheter får insyn och pratar öppet om deras situation?" Och då är det viktigt att ha en dialog med barn och föräldrar vad som ska lyftas i det tvärprofessionella mötet. Allt som berättas för till exempel en skolkurator, läkare eller socialsekreterare kanske inte har relevans på det tvärprofessionella mötet. Man behöver också tänka på vem som för barn- och föräldrars talan när de inte är med på själva mötet. Hur hämtar vi in information från barn? Det kanske kan vara så att barnet skriver ett brev eller förmedlar sin syn genom någon annan. Vad fungerar det här specifika barnet, vi pratar om? Föräldrar och barn behöver ju veta vad som är vinsterna med konsultationsmötena. Vad som kan göra skillnad för dem. Vår erfarenhet här från TSI, är att samtycke från föräldrar att utbyta information inte är något problem. Slutligen vill jag lyfta en annan aspekt som är viktig. Att TSI ska omfatta alla barn som har behov, och då är det ju viktigt att man tittar på hur kan alla bli delaktiga? Och då behöver man beakta jämställdhetsperspektiv och funk-

tionshindersperspektiv. Hur kan till exempel verksamheter utveckla möten så att de hålls på ett sätt där det är lätt att vara delaktig och bli inkluderad? Man kanske måste tillgänglighetsanpassa informationsmaterial eller planera möten så att det verkligen möjliggör inkludering för alla barn och unga.

Hanna Anander

- Du lyssnar på Socialstyrelsens podcast "På djupet" där vi pratar om tidiga och samordnade insatser för barn och unga och jag ska återgå till dig Emily Jacoby Kask. Vad säger du om det som Ebba pratar om här? Hur gör ni för att få målgruppen, alltså barnet och vårdnadshavarna, delaktiga i arbetet?

Emily Jacoby Kask

- Ja, jag kan ju bara stämma in på det Ebba säger. Jag tror också det handlar mycket om att ta reda på vad barn och unga och deras familjer har för förväntningar, och försöka hitta de gemensamma kontaktytor för samtalen. Sedan är det ju så att alla förväntningar såklart inte kan infrias, men jag tror man har ett ansvar att upplysa och informera om hur och vilken slags hjälp de kan få på ett enkelt och begripligt sätt. Det är så himla lätt, tänker jag, att vi som arbetar med alla de här frågorna blir blinda för att mycket kan liksom te sig helt obegripligt för våra brukare ibland. Och att förmedla enkel och tydlig information om vem, var, hur och vilka, det är jätteviktigt. Och sedan just det här med informationsutbytet att det jobbar vi ju med inom teamet och hur man som förälder eller vårdnadshavare ger ju ett skriftligt eller muntligt samtycke till att informationsutbyte sker mellan verksamheterna såklart. Det är ju en viktig del också att komma ihåg.

Hanna Anander

- Har ni gjort någon utvärdering av ert SIMBA-arbete?

Emily Jacoby Kask

- Ja, det är ju en jätteviktig del att följa upp arbetet för att se om våra arbeten gör någon skillnad. Och vi har haft årliga uppföljningsrapporter på SIMBA-teamens arbete där vi tittat på statistik och en hel rad parametrar. Vi har även administrerat brukarenkäter för att ta fasta på upplevelser från barn och unga, och deras vårdnadshavare då av SIMBA-team.

Hanna Anander

- Och har ni sett några konkreta resultat då?

Emily Jacoby Kask

- Ja, man kan säga ganska mycket ändå. Men en sak att lyfta är ju att remisserna till BUP, till exempel specialistvården från SIMBA-teamen, är högkvalitativa. Att det finns en bra samverkan mellan SIMBA-team och specialistvården. Och det underlättar ju enormt och betyder jättemycket för barn och unga och deras familjer. Och ett resultat eller så till följd av det så kan man också se att återremisserna, det vill säga remisser som BUP tillbakavisar till vårdcentralerna, de minskar och det har blivit mindre pappers exercis.

Hanna Anander

- Intressant. Men vad säger målgrupperna då, alltså barnen och vårdnadshavarna om arbetet?

Emily Jacoby Kask

- Jag tittar man på våra brukarenkäter så kan man ju generellt säga att våra brukare är otroligt nöjda med den hjälp de får genom teamen. Och man upplever att samordningen och samverkan har varit till stor nytta för dem.

Hanna Anander

- Kjerstin, TSI det handlar mycket om samverkan och samordning och det finns ju en mängd verktyg och modeller som ska underlätta det. Men ändå så är det så svårt med samverkan och samordning. Varför är det så svårt?

Kjerstin Bergman

- Ja, men det var ju som vi nämnde tidigare, att det är svårt att få det förebyggande arbetet att fungera långsiktigt därför att det är bygger på kortsiktig finansiering ofta. Och att det förebyggande arbetet behöver ha en starkare ställning. Nu finns det många statliga initiativ som går i den här riktningen. Utredningen som gjorde en översyn av socialtjänstlagen förra året har lagt förslag om att socialtjänstens arbete när det gäller förebyggande arbete ska stärkas. Ett annat exempel är utredningen God nära vård som också föreslår att hälso- och sjukvårdens förebyggande och främjande arbete ska stärkas. Agenda 2030 vill också prioritera tidiga insatser till barn och unga. Det här är ett par eller några exempel som visar på en vilja att stärka det förebyggande arbetet, och det bådär gott.

Hanna Anander

- Vad tror du Emily? Varför är det så svårt med samverkan och samordning?

Emily Jacoby Kask

- Ja. Det är en så himla stor fråga. Jag tänker lite så här, att oavsett om man reglerar samverkan och upprättar avtal och riktlinjer och lagar till och med som då så att säga understryker vikten av samverkan så tänker jag att det spelar ingen roll. Det blir svårt om man inte anammar det här som ett mindset någonstans. Det handlar mycket om en inställning till varför vi ska göra det här över huvud taget, och det kan man liksom inte formulera med riktlinjer och lagar. Det måste komma inifrån någonstans, och det är väldigt svårt att plocka fram på beställning. Även om jag tror att alla som arbetar i verksamheter och som så med barn och unga. Man har ju goda intentioner. Men det ... Ja, det kan vara svårt.

Hanna Anander

- Vi ska börja avrunda det här avsnittet och jag tänker så här, om man är i startgroparna för att börja jobba med tidiga- och samordnade insatser, vad ska man tänka på då? Vad skulle du säga Ebba? Vad skulle du vilja börja med?

Ebba Silfverstolpe Agardh

- Jag tänker att man behöver vara medveten om att det är ett komplext och utmanande arbete som vi varit inne på och det tar tid. Men att det kan göra så stor skillnad för barn och unga och ge positiva effekter även för verksamheterna som arbetar med TSI så att det verkligen är värt att arbeta på det här sättet.

Hanna Anander

- Vad säger du, Kerstin?

Kjerstin Bergman

- Ja, men jag tänker att det är viktigt att man gör en noggrann planering innan. Att man gör någon slags förstudie innan arbetet sätter igång så att man verkligen vet vilka problem är det som vi har i de olika verksamheterna och vilka gemensamma problem? Och hur ska de lösas? Det tror jag är en väldigt, väldigt viktig utgångspunkt innan man sätter igång.

Hanna Anander

- Emily?

Emily Jacoby Kask

- Jag kan bara stämma in där. Jag fyller på med vad Kjerstin säger. Att vara påläst, förberedd och ta reda på vad man vill med detta.

Hanna Anander

- Och avslutningsvis så undrar jag vad man kan ta del av mer om era erfarenheter från TSI-arbetet, Kjerstin och Ebba?

Ebba Silfverstolpe Agardh

- Ja, då kan man titta på våra hemsidor. Om man söker på TSI på Skolverket eller Kunskapsguiden så finns mycket information. Man kan bland annat se vilka utvecklingsarbeten som ingår i den nationella satsningen och läsa reportage, titta på filmer, föreläsningar som kan ge inspiration. Och de här hemsidorna fyller vi på löpande också, så det kommer ny information.

Hanna Anander

- Jättebra! Stort tack för att ni har medverkat i det här avsnittet av "På djupet" där vi i dag alltså har pratat om tidiga och samordnade insatser för barn och unga. Tack till dig Emily Jacoby Kask, psykolog och projektledare för arbetet med SIMBA-team i Kungälv och Tjörns kommuner.

Emily Jacoby Kask

- Tackar, tackar!

Hanna Anander

- Tack också till dig! Ebba Silfverstolpe Agardh, projektledare på Skolverket.

Ebba Silfverstolpe Agardh

- Tack!

Hanna Anander

- Och Kjerstin Bergman som är projektledare här på Socialstyrelsen.

Kjerstin Bergman

Tack!

Hanna Anander

- Tack också till dig som har lyssnat. Jag som har lett samtalet i dag. Jag heter Hanna Anander och jag är kommunikatör på Socialstyrelsen.

Slut på textning av avsnitt 85 av Socialstyrelsens podd På djupet